

Ο θεολογικός προσδιορισμός του μυστηρίου του θανάτου (Γεώργιος Ν. Μανώλης, Αρχισυντάκτης Ενότητας Θρησκείας - Πemptουσία)

/ [Πemptουσία](#)

Σύμφωνα με τη διδασκαλία της Αγίας Γραφής και των Πατέρων της Εκκλησίας ο θάνατος δεν προέρχεται από την αγαθή θεία βούληση [1]. Ο Θεός *θάνατον ουκ εποίησεν ουδέ τέρπεται επ' απωλεία ζώντων* αναφέρει το βιβλικό λόγιο [2]. Κατά την αγιογραφική και πατερική διδασκαλία της Εκκλησίας η προγονική πτώση αποτελεί γεγονός με προσδιοριστική σημασία για όλη την ανθρώπινη φύση, αφού η πτώση αποτελεί διατάραξη της σχέσης Θεού και ανθρώπου με συνέπεια τη ματαίωση για την ανάπτυξη του «κατ' εικόνα» στο «καθ' ομοίωσιν» [3].

Ο Θεός έπλασε τον άνθρωπο δεκτικό της θνητότητας και της αθανασίας. Τον τοποθέτησε στο μεθόριο της θνητής και της αθάνατης φύσης «δεκτικόν αμφοτέρων». Ακόμα και η ψυχή του ανθρώπου δεν έχει φυσική αλλά κατά χάριν και μετοχήν αθανασία. Δεν είναι δηλαδή αφ' εαυτής αθάνατη, αλλά κτίσθηκε να γίνει αθάνατη. Μόνο ο Θεός είναι από τη φύση του αθάνατος, ως αυτοζωή και πηγή της ζωής. Η φυσική ζωή, στην οποία μετέχει ο άνθρωπος, είναι αποτέλεσμα της δημιουργικής ενέργειας του Θεού. Η ένθεη όμως ζωή είναι μετοχή στη θεοποιό ενέργειά του. Η τελείωση στη ζωή αυτήν, που θα πραγματοποιούνταν με την τήρηση της θείας εντολής, δηλαδή με τη διατήρηση της μετοχής του στη θεία ενέργεια, ματαιώθηκε με την παρακοή [5].

Η αιτία της έλευσης του θανάτου στον κόσμο βρίσκεται στον άνθρωπο και ειδικότερα στην κακή χρήση του αυτεξουσίου του [6]. Ο Θεός δε δημιούργησε εξ αρχής το θάνατο, εμπόδισε μάλιστα και τη γένεσή του, χωρίς ωστόσο να παραβιάζει την ελευθερία του ανθρώπου. Η παράβαση της εντολής του Θεού από τους πρωτοπλάστους, δημιούργησε το οντολογικό υπόβαθρο της δουλείας του ανθρώπου στην αμαρτία και τις συνέπειες αυτήν, δηλαδή τη φθορά και το θάνατο. Ο θάνατος υπήρξε το αποκορύφωμα των ολέθριων συνεπειών του προπατορικού αμαρτήματος, η ουσία του οποίου έγκειται στο γεγονός της παραβάσεως του θελήματος του Θεού [7].

Η παράβαση όμως της εντολής και η αμετανοησία, επομένως η αμαρτία έφεραν το θάνατο. Οι επιπτώσεις της προγονικής απόφασης ήταν καταλυτικές για ολόκληρη την ανθρωπότητα [8]. Η διακοπή της κοινωνίας με τον Θεό νέκρωσε τα πνευματικά αισθητήρια και οδήγησε στον πνευματικό θάνατο. Ακολούθησε ο σωματικός θάνατος. Ο θάνατος όμως του σώματος δεν επήλθε ταυτόχρονα με την παρακοή. Το βάθος της φιλανθρωπίας και της σοφίας του Θεού τον ανέβαλε για το μέλλον, ώστε να μην οδηγηθεί στην απόγνωση ο άνθρωπος [9].

Σύμφωνα με τη διδασκαλία της Εκκλησίας ο θάνατος έχει τριπλή μορφή, ο πνευματικός, ο σωματικός και τέλος ο αιώνιος [10]. Ο πνευματικός θάνατος επέρχεται ευθύς αμέσως, μόλις ο άνθρωπος αμαρτήσει, και δεν είναι άλλος από την διακοπή της κοινωνίας του ανθρώπου με τον Θεό [16]. Ο σωματικός θάνατος, είναι ο φυσιολογικός - βιολογικός θάνατος κατά τον οποίο χωρίζεται η ψυχή από

το σώμα [12]. Τέλος, ο αιώνιος θάνατος, προβάλλεται για τον αμαρτήσαντα άνθρωπο ως η άφευκτος ατελεύτητη κατάσταση, μετά τον σωματικό θάνατο, της διαβίωσης του ανθρώπου μακριά από τον Θεό και συγκεκριμένα της διαβίωσης μακριά από τον Θεό των ανθρώπων που ήταν αποχωρισμένοι από τον Θεό όσο αυτοί ήταν εν ζωή, καθώς και των ανθρώπων που εξέπνευσαν αμετανόητοι [13].

Ο πνευματικός θάνατος είναι η αποκοπή του όλου ανθρώπου (ως ψυχοσωματικής ολότητας) από τον Θεό και η κατάσταση της διαβίωσης του ανθρώπου μακριά από τον Θεό στον κόσμο αυτόν [14]. Ο σωματικός θάνατος είναι η διακοπή της λειτουργίας του οργανισμού του ανθρώπου ως βιολογικού όντος. Σύμφωνα με την διδασκαλία της θείας υπερφυσικής Αποκαλύψεως ο σωματικός θάνατος είναι ο χωρισμός της ψυχής από το σώμα [15].

Αναφερόμενοι στον σωματικό θάνατο, πρέπει εξ αρχής να αναφέρουμε ότι αυτός δεν εκλαμβάνεται ως τιμωρία, αφού είναι αποτέλεσμα της απομάκρυνσης του ανθρώπου από τον Θεό και της κοινωνίας του με Αυτόν που είναι η πηγή της ζωής, αλλά μπορεί να χαρακτηριστεί ως φιλανθρωπία, καθώς αυτός δεν εκφράζει απλώς την φυσική συνέπεια της αμαρτίας και το αποτέλεσμα αυτής, αλλά εκφράζει και την φιλανθρωπία του Θεού με το γεγονός ότι θέτει τέρμα στην πραγμάτωση της αμαρτίας [16]. Έτσι ενώ ο θάνατος του ανθρώπου από τη μία διέκοψε το σκοπό του Θεού για τον άνθρωπο - που ήταν να αναπτύξει ο άνθρωπος το «κατ' εικόνα» στην πληρότητα του «καθ' ομοίωσιν» μετέχοντας ελεύθερα και ενεργά στην άκτιστη θεία χάρη - από την άλλη δεν άφησε την αμαρτία και το κακό να γίνουν αθάνατα [17].

Η έννοια του θανάτου, εκτός από τη βιολογική της διάσταση, έχει και μεταφυσική. Για την Ορθόδοξη θεολογία και παράδοση, θάνατος είναι η ρήξη της ψυχοσωματικής συμφυΐας, η λύση του δεσμού, ο χωρισμός, ψυχής και σώματος [18]. Στην αγιογραφική παράδοση αυτό δεν αναφέρεται σαφώς, αλλά εμμεσα περιγράφεται με τα λόγια του αποστόλου Ιακώβου, το γαρ σωμα χωρίς πνεύματος νεκρόν εστί [19], σαφέστερο γίνεται αυτό στην πατερική παράδοση και διδασκαλία.

Επομένως, για την αγιοπνευματική μας παράδοση ο βιολογικός θάνατος είναι απόρροια της πτώσεως και της αποστασίας του ανθρώπου από την πηγή της ζωής, τον Θεό. Ο άνθρωπος κάνοντας κακή χρήση του αυτεξουσίου του, εισπράττει ως τίμημα τη φθορά και το θάνατο. Η διακοπή της κοινωνίας με τον Θεό είχε ως αποτέλεσμα τη στέρηση της ζωής. Καί στέρηση της ζωής σημαίνει θάνατος [20]. Ότι ουκ έστιν αίτιος των κακών ο Θεός. Τις συνέπειες της προγονικής αμαρτίας κληρονομεί ολόκληρο το ανθρώπινο γένος. Η φθαρτότητα και η θνητότητα διακρίνονται ευκρινέστερα στη γέννηση και το θάνατό του. Με πόνους και ωδίνες έρχεται ο άνθρωπος στον κόσμο. Με αγωνία και οδύνη τον εγκαταλείπει [21].

Αίτιος του θανάτου δεν είναι ο Θεός της αγάπης, αλλά ο άνθρωπος που εχθρεύεται την αγάπη του Θεού. Ο θάνατος ως τίμημα της αμαρτίας είναι ένδειξη θείας φιλανθρωπίας [22]. Ο Θεός επέτρεψε το θάνατο, για να μη γίνει το κακό αθάνατο,

σημειώνει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος και καταλήγει: Καί γίνεται φιλανθρωπία η τιμωρία. Ούτω γαρ πείθομαι κολάζειν Θεόν [23]. Εξάλλου ο ιερός Χρυσόστομος τονίζει ότι δεν χρειάζεται να φοβόμαστε και να τρέμουμε το θάνατο, αλλά την αμαρτία, ου γαρ θάνατος αμαρτίας έτεκεν, αλλά αμαρτία θάνατον ημίν εγέννησε· θάνατος δε αμαρτίας γέγονε φάρμακον [24].

Παραπομπές:

- 1. ΒΑΣ. ΚΑΛΛΙΑΚΜΑΝΗΣ (πρωτοπρ.), «Το Μυστήριο του Θανάτου στην Ορθόδοξη Εκκλησία», *Το Μυστήριο του Θανάτου εις την Λατρείαν ης Εκκλησίας*, Πρακτικά Θ΄ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων, κλάδος εκδόσεων της Επικοινωνιακής και Μορφωτικής Υπηρεσίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, Βόλος 2007, σ. 67.**
- 2. ΣΟΦ. ΣΟΛ. 1,13.**
- 3. ΑΠ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, *Από τη Γένεση στη Γενετική*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2006, σ. 65.**
- 4. Βλ. σχ. ΙΩ. ΡΩΜΑΝΙΔΗΣ, *Το Προπατορικό Αμάρτημα*, εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2010, σσ. 97-129.**
- 5. ΓΕΩ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗΣ, *Χριστιανική Ηθική II. Άνθρωπος και Θεός. Άνθρωπος και Συνάνθρωπος. Υπαρξιακές και Βιοηθικές Θέσεις και Προοπτικές*, εκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 637.**
- 6. Ρωμ. 5,12.**
- 7. ΝΙΚΟΛ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Ο Θάνατος. Πνευματικός -Σωματικός - Αιώνιος*, Αθήναι 1973, σ. 40.**
- 8. ΓΕΩ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗΣ, *Χριστιανική Ηθική II. Άνθρωπος και Θεός. Άνθρωπος και Συνάνθρωπος. Υπαρξιακές και Βιοηθικές Θέσεις και Προοπτικές*, σ. 639.**
- 9. ΒΑΣ. ΚΑΛΛΙΑΚΜΑΝΗΣ (πρωτοπρ.), *Ο εκκλησιαστικός χαρακτήρας της ποιμαντικής. Λεντίω ζωννύμενοι II*, εκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 191.**
- 10. ΝΙΚΟΛ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Η Ζωή και ο Θάνατος εν Χριστώ Ιησού*, Αθήναι 1973, σσ. 14-18.**
- 11. ΝΙΚΟΛ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Ο Θάνατος. Πνευματικός -Σωματικός - Αιώνιος*, σ. 21.**
- 12. ΝΙΚΟΛ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Ο Θάνατος. Πνευματικός -Σωματικός - Αιώνιος*, σ. 26.**
- 13. ΝΙΚΟΛ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Ο Θάνατος. Πνευματικός -Σωματικός - Αιώνιος*, σ. 30.**

14. ΓΕΩ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗΣ, *Χριστιανική Ηθική II. Άνθρωπος και Θεός. Άνθρωπος και Συνάνθρωπος. Υπαρξιακές και Βιοηθικές Θέσεις και Προοπτικές*, σ. 636. ΝΙΚΟΛ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Η Ζωή και ο Θάνατος εν Χριστώ Ιησού*, σσ. 14-15.
15. ΓΕΩ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗΣ, *Χριστιανική Ηθική II. Άνθρωπος και Θεός. Άνθρωπος και Συνάνθρωπος. Υπαρξιακές και Βιοηθικές Θέσεις και Προοπτικές*, σ. 635. ΝΙΚΟΛ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΣ, *Η Ζωή και ο Θάνατος εν Χριστώ Ιησού*, σσ. 15-16.
16. ΑΠ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, *Από τη Γένεση στη Γενετική*, σ. 65.
17. ΒΑΣ. ΚΑΛΛΙΑΚΜΑΝΗΣ (πρωτοπρ.), «Το Μυστήριο του Θανάτου στην Ορθόδοξη Εκκλησία», σσ. 69-70.
18. ΝΙΚ. ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ (Μητρ. Μεσογαίας και Λαυρεωτικής), «*Αλλήλων Μέλη*». *Οι μεταμοσχεύσεις στο φως της Ορθόδοξης Θεολογίας και Ζωής*, εκδ. Κέντρο Βιοϊατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας, Αθήνα 2005, σ. 171.
19. ΙΑΚΩΒ. 2,26.
20. ΓΕΩ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗΣ, *Χριστιανική Ηθική II. Άνθρωπος και Θεός. Άνθρωπος και Συνάνθρωπος. Υπαρξιακές και Βιοηθικές Θέσεις και Προοπτικές*, σ. 638.
21. ΝΙΚ. ΞΕΞΑΚΗΣ, *Ορθόδοξος Δογματική, Γ΄. Η περί Δημιουργίας Διδασκαλία*, εκδ. Έννοια Πανεπιστημιακά, Αθήνα 2006, σσ. 221-224.
22. ΑΠ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ, *Από τη Γένεση στη Γενετική*, σ. 67.
23. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, PG 36, 633A.
24. ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, PG 50, 633.